

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

DITLHAHLOBO TŠA NGWAGA LE NGWAGA

TŠA BOSETŠHABA

MPHATO WA 1

SEPEDI LELEME LA GAE

SETE YA 3: MOHLALA 2012

TLHAGO GO TŠHOMIŠO YA MEHLALA YA MAPHEPHE A NGWAGA LE NGWAGA TŠA

BOSETŠHABA (ANA)

1. Tebelelo ka kakaretšo

Diteko tša ngwaga le ngwaga tša Bosetšhaba (ANA) ke Kelo ya semmušo ya mafelelo yeo e lekolago tsebo le mabokgoni ao barutwana ba mphato wa 1-6 le 9 ba swanetšego go di tšweletša mafelelong a mphato wo mongwe le wo mongwe.

Go thekga Kelo yeo barutwana ba e hwetšago go tšwa sekolong, le go netefatša gore barutwana ba hwetša boitshepho bjo nyakegago gore ba tšee karolo go tšwelela go Kelo ya ka ntle, diphanele tša barutiši le ditsebi tša dithuto ba hlama mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ao barutiši ba ka a šomišago go ruta dithuto tša Dipalo le Maleme.

Mehlala ya maphephe a dipotšišo tša melekwana ye e hlamilwego go lebeletšwe mošomo wa kharikhulamo wa kotara ya 1, 2 le 3 ya ngwaga gomme molekwana wa ANA wa mphato wo mongwe le wo mongwe o šetše o filwe dikolo. Mehlala ya maphephe, go balwa le melekwana ya ANA ga di fetole tsela yeo barutiši ba elago barutwana nako le nako, fela di thuša go tšwetša kelo ya sekolong pele.

2. Sebopego sa mehlala ya dipotšišo

Mehlala ya maphephe e diretšwe go laetša dithekni goba ditaele tša go fapafapano tše di šomišitšwego ge go elwa mabokgoni goba tsebo. Mohlala, mabokgoni goba tsebo ya diteng tše dingwe e ka elwa ka go šomiša (dipotšišo tše barutwana ba kgethago karabo ya maleba go dikarabo tše di filwego, goba yeo ba kgomagantšago mantšu, ba feleletše mafoko, dipaterone bj.bj)

Ge barutiši le barutwana ba ka hwetša mehlala ya dipotšišo tše di botšišitšwego ka mekgwa ya go fapafapano, fela karabo e le ye tee, ba swanetše go kwešiša gore se se dirilwe ka boomo gomme barutwana ba swanetše go araba dipotšišo ka moka. Barutiši le barutwana ba swanetše go kwešiša gore se se diretšwe gore barutwana ba arabe dipotšišo tša mohlala wa lephephe. Go ba fa mekgwa ye e fapanego ya thekniki le setaele sa go botšiša dipotšišo go fa barutwana boitshepo bja go ngwala meleko/melekwana.

3. Kgokagano le didirišwa tše dingwe tša go rutwa le go ithuta

Dipotšišo tše dingwe tša mohlala wa lephephe di kgokagantšhitšwe ka boomo le dipuku tša barutwana tša go šoma, go lebeletšwe mphato wo o itšeng wa maleba, e le go leka go hlagiša tswalano le kamano ya maleba.

Mehlala ya lephephe e beakantšwe go lebeletšwe dinyakwa tša go tšweletšwa ka gare ga Setamente Sa Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mphato wa R - 12, Setamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo Mphato wa R – 3, le Setamente sa Protokholo le Kelo ya Bosetšhaba.

Ditokomane tše ka moka, gommogo tše dingwe tšeо dikolo di ka bago le tšona di bopa panka ya maleba ya go nona ya didirišwa, go thuša barutiši ka peakanyo ya dithuto tša letšatši ka letšatši le mokgwa wa go hlama le go ngwadiša barutwana Kelo ya go semmušo. (Kelo ya go ithuta).

4. Naa mehlala ye ya maphephe e ka šomišiwa bjang?

Ge mehlala ya maphephe a mphato wo o itšego le thuto di kgobakantšitšwe go sehlopha se tee, morutiši ga a swanela go fa barutwana gore ba arabe ka nako ye tee. Morutiši o swanetše go kgetha mehlala ya dipotšišo tšeо di lebanego le thuto yeo e beakantšwego ka nako ye e abilwego.

Ka hlokomoelo kgetha dipotšišo tšeо itšego go tšwa go mehlala ya maphephe a dipotšišo goba sehlopha sa dipotšišo tšeо di laolegago di ka šomišiwa magatong a go fapania a go ruta le go ithuta ka tsela ye e latelago.

Morutiši a ka šomiša ditselana tše:

4.1. Mathomong a thutwana bjalo ka teko ya **diaknostiki** go tseba bokgoni le mafokodi a barutwana.

Diagnostiki e swanetše go fa barutwana dipolo tša bokgoni le mafokodi a bona, le go thuša morutiši go hlama dithutwana tša maleba tšeо di laetšago mafokodi le go kgohlagantšha bokgoni.

Teko ye ya diagnostiki e ka fiwa barutwana bjalo ka mošomo wa gae go boloka nako ya go fa ditalo ka phapošing.

4.2. Nakong ya go ruta teko ya **formatife** e fiwa barutwana go lekodiša ge barutwana ba tšweletša bokgoni le tsebo yeo e letetšwego ge thutwana e rutwa go ya pele, le go hlokomoela gore ga go morutwana yoo a šalelago morago.

4.3. Mafelelong a thuto goba dithutwana tše dintši tša go fapania, bjalo ka teko ya **sammatif** e fiwa barutwana go lekodiša ge barutwana ba hweditše kwešišo gomme ba konga go bontšha bokgoni le tsebo yeo ba ithutilego. Barutwana ba swanetše go hwetša dipolo tša bona gomme morutiši a bone gore naa barutwana ba hloka thušo ka dikarabo dife tša thutwana.

4.4. Magatong ka moka barutwana ba swanetše ke go lekolwa go ya ka ditheknički tša go fapania tša mehuta ka moka ya dipotšišo, bjalo ka go kgetha karabo ya maleba, go tlatša karabo sekgobeng seo a se filwego, go fa karabo ka lentšu, bj.bj. Ge diteko tša **diaknostiki** le **formatife** di ka ba tše kopana go ya ka palo ya dipotšišo tše di filwego, fela ya **sammatif** e tla akaretša dipotšišo tše dintši go lebeletšwe dithuto tšeо di rutilwego ka nako yeo. Taba ya bohlokwa ke gore barutwana ba hwetše nako ya go ithuta go araba dipotšišo tša moleko wa go swana le ANA.

5. Memorantamo le ditšhupatsela tša go araba dipotšišo.

Mohlala wa dikarabo tša go fapafapana tšeо di letetšwego di laeditšwe mo go memorantamo. Barutiši ba swanetše go gopola gore memorantamo wo o ka se ke wa ba lapiša ka ge el le wa maleba. Maikemišetšo a memorantamo wo ke gofa barutiši tlhahlo e botse ya mokgwa wo barutwana ba ka fago dikarabo tša go fapafapana ka gona. Barutiši ba swanetše go tsenelela le go fa moputso ka mokgwa wa go amogelega le go putsa dikarabo tša go fapania go ya ka kwešišo ya barutwana.

6. Phethagatšo ya kharikhulamo.

Go bohlokwa kudu gore kharikhulamo e swanetše go phethagatšwa ka moka mphatong wo mongwe le wo mongwe. Mehlala ya maphephe ya mphato ka moka le thuto ga di emele kharikhulamo ka moka, fela di laetša tsebo le bokgoni bjoo bana ba ka bo laetšago kotareng ya 1, 2 le 3 ka ngwaga. Mošomo wo barutwana ba swanetšego go o rutwa o laeditšwe ka gare ga Setamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo (SEPHOLEKE/CAPS).

7. Mafetšo

Maikemišetšo a Lefapa la Thuto ke go tšwetša kgatelopele ya magato le boleng bja bokgoni bja barutwana go mabokgoni a maleme le dipalo. Lefapa la thuto le šomiša ANA bjalo ka sedirišwa sa go lekola ge e le gore bokgoni bja barutwana bo a hlatloga, bo eme felo go tee goba bo a theoga. Dilete le dikolo di swanetše go fa barutiši thekgo le go didirišwa tše di hlokegago go dira gore thuto le go rutwa di hlatloge. Ka go šomiša mehlala ya maphephe a ANA bjalo ka didirišwa tše di tla thušago barutwana go ba le tsebo ya mekgwanakgwana yeo dipotšišo di ka botšišwago ka gona. Ge mehlala ya maphephe e ka dirišwa gabotse e ka thuša barutwana goba le tsebo le mabokgoni a go ithuta ao a okeditšwego ka mokgwa wa maleba gomme ba šoma gabotse dithutong tša bona le molekong wa ANA wo o tlago.

Bala temana ye gomme o arabe dipotššo tše di latelago.

Palesa o be a thabile. Makgolo wa gagwe o be a ba etetše. O kgahlilwe ke ge makgolwa'gwe a ba etetše. Yena le makgolo ba be ba bapala dipapadi. Lehono makgolo o tlile le motswala wa Palesa e lego Lebo. Ba tla ipshina ka dipapadi.

1.1 Kgetha karabo ye e nepagetšego.

Palesa o be a ...

- A nyamile
- B thabile
- C robetše
- D galefile

1.2 Tlatša ka lentšu le le tlogetšwego lefokong.

... o etela Palesa.

1.3 Ageletša karabo ye e nepagetšego.

Makgolo wa Palesa/mmane o be a etetše.

1.4 Ngwala Ee goba Aowa.

Palesa o kgahlilwe ke ketelo ya makgolo. ....

1.5 Na Palesa le makgolo ba be ba bapala dipapadi dife?

.....

2.1 **Ke mang yo a bego a etile? Ageletša karabo.**

- A Tate
- B Mma
- C Mmane
- D Makgolo

2.2 **Tlatša lentšu leo le tlogetšwego lefokong le.**

..... le Palesa ke bomotswala.

2.3 **Swaya X ka mo lepokising la maleba.**

Tate o a etela	
Makgolo o a etela	

2.4 **Thalela Ee goba Aowa**

Ba tla ipshina ka dipapadi. Ee/Aowa

2.5 **Araba potšišo ye.**

Na Lebo ke mang?

.....

3. **Lekodiša seswantšo se gomme o bale temana ye ka kelotlhoko**

Bana ba ba ya sekolong ka mehla. Ke bagwera ba potego e
bile ba tsena ka phaphošing ye tee. Ba dula seterateng se
tee. Ba rata go ya sekolong.

3.1 **Kgetha karabo ye e nepagetšego.**

Na bana ba ya kae?

- A sekolong
- B lewatleng
- C lebenkeleng
- D go yo robala

3.2 **Tlatša ka lentšu le le tlogetšwego.**

Bana ba ke ..... ba potego.

3.3 **Araba ka Ee goba Aowa.**

Na bana ba ya sekolong kamehla?.....

3.4 **Feleletša lefoko le:**

Bana ba thabile ka gore.....

3.5 **Na bana ba ya kae?**

.....
Kgetha karabo ya maleba.

Na ke bana ba ba kae bao ba ya go sekolong?

- A babahlano
- B bababedi
- C ba bane
- D babararo

4.2 **Kgetha karabo ya maleba. Swaya X ka lepokising le le nepagetšego.**

Maabane bana ba ya sekolong.	
Maabane bana ba ile sekolong.	
Maabane baana ba ya sekolong.	
Maabane bana o ya sekolong.	

4.3 **Tlatša ka lentšu le le tlogetšwego.**

Bana ba ya .....

4.4 **Na bana ba dira eng ka dipuku tša bona?**

Bana ba .....

4.5 **Thala mothaladi go lebanya lefoko le karabo ya maleba.**

	lewatleng.
Bana ba dula	foleteng.
	seterateng se tee.

5.1 **Ngwala maletere a latelago ka tlhaka ye kgolo.**

a ..... j ..... h .....

5.2 **Thala mothaladi go lebanya ditlhaka tše nnyane le tše kgolo tše di swanago.**

B	d
D	u
U	b

5.3 **Ngwala mantšu a latelago mothalading wo o filwego.**

Moropa mokotla

5.4 **Kopolla lefoko le mothalading wo o filwego.**

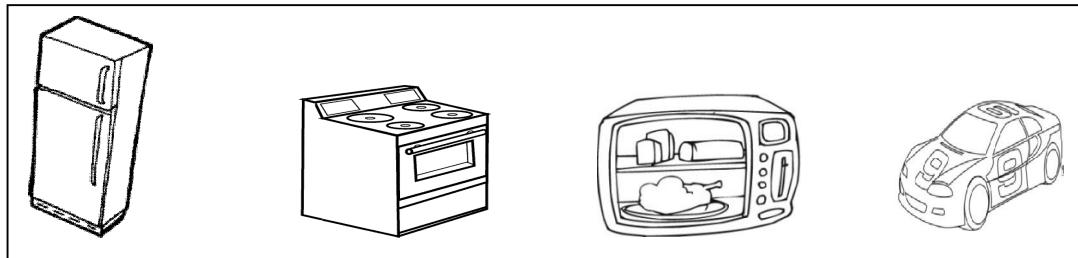
Bašimane ba bapala kgwele.

.....

5.5 **Ngwala dinomoro tše mantšu a.**

Šupa ..... nne .....

6.1 **Ageletša seswantšho se se sa nyalelanego le tše dingwe.**

6.2 **Kgetha lentšu go feleletša lenaneo.**

diatla

puku

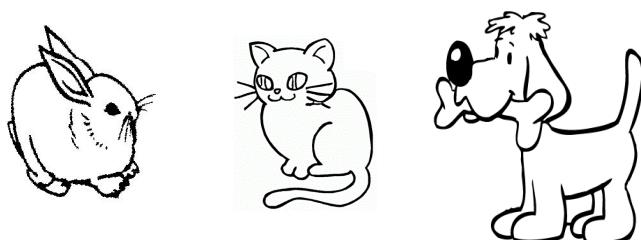
phensele

Maoto dikgato

matsogo

.....

6.3 **Tlatša ka mantšu a maleba go feleletša lenaneo.**

Mmutla o lebeletše ..... le .....

6.4 **Swaya X go mantšu a 3 a go re lemoša ka moletlo.**

khekhe
ketlele
porosente
palone
aesekherime
ayone

6.5 **Ngwala matšatši a beke ka botlalo go lenaneo le.**

Lamorena
Mosupologo
Labob
Labor
Labon
Labohl
Mokibelo

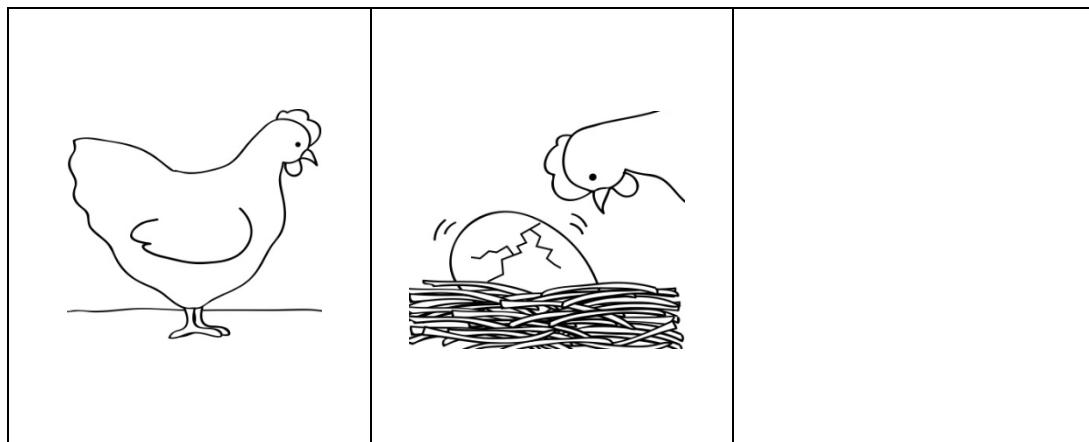
7.1 **Thala seswantšho ka ga ditaba tša gago. Ngwala lefoko ka se se diragalago seswantšhong.**

7.2 **Theeletša kanegelo ye morutiši a go balelago yona.**

Tumelo o na le seruiwa. Ke mpša. Leina la yona ke Sibi. Tumelo o rata go sepela le Sibi gammogo le mogwera wa gagwe Lesiba. Sibi e rata go raloka ka bolo.

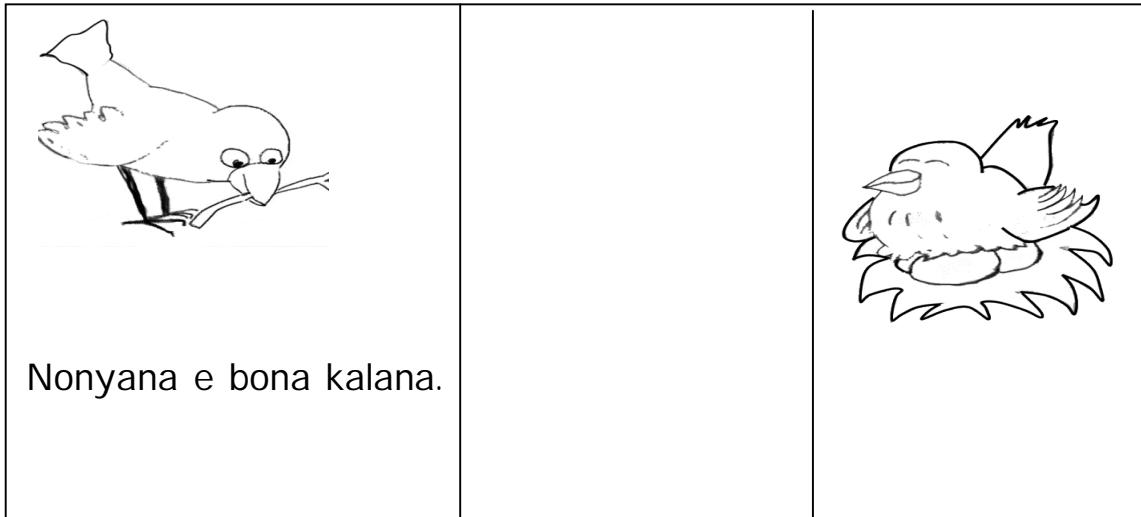
Thala seswantšho ka ga kanegelo ye. Thala Sibi, Lesiba le Tumelo mo seswantšhong.

7.3 **Thala seswantšho go bontšha seo se diragetšego.**

7.4

Thala seswantšho go feleletša kanegelo.

8.1

Thala mothaladi go nyalanya lentšu le lego ka lepokising le leo le le go lefokong.

talamorogo

se se

segwagwa

ke

Segwagwa ke se se talamorogo.

rutha

go

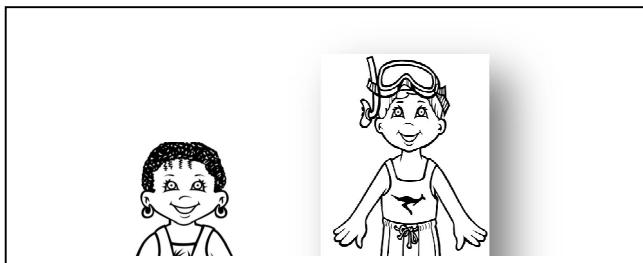
rata

basettsana

ba

Basettsana ba rata go rutha.

8.2 **Lekodiša seswantšho se.**

Tlatša ka lentšu go feleletša lefoko.

Bana ba a .....

8.3 **Bopa mafoko ka mantšu a.**

Mpho bagwera le ba potego Thabo ke

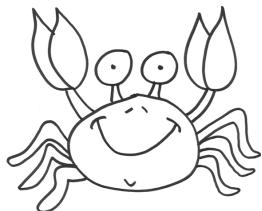
.....

8.4 **Ngwala lefoko ka ga ditaba tša gago.**

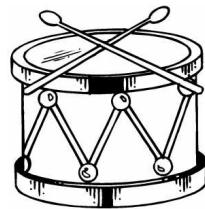
8.5 **Lekodiša seswantšho se. Ngwala mafoko a 2 ka ga sona.**

9.1 **Tlatša medumo ye e tlogetšwego.**

...ofa

.....oropa

9.2 **Bopa o be o ripaganye mantšu a :**

9.2.1 Khuta .....

9.2.2 ph-e-f-o.....

9.3 **Thalela mantšu a a swanago ka medumo ya bofelo.**

sekolo   moropa   letsogo   segwagwa   letsopa

9.4 **Bopa mantšu ka medumo ye.**

9.4.1 hl.....

9.4.2 tl.....

10.1 **Tlatša medumo ye e tlogetšwego.**

se....a

lee....a

10.2 **Lebanya mantšu le diswantsho. Thala mothaladi go lentšu go ya go seswantsho.**

lebone

poratšhe

10.3 **Ngwala maina a diswantsho tše.**

.....

.....

10.4 **Tlatša mantšu a a tlogetšwego. Kgetha lentšu le le tlogetswego ka le pokising.**

sethibo

tlhale

Pafo e na le .....

Ke bolo ya .....